

MATURITNÝ OKRUH 2

SLOVANSKÉ JAZYKY. VZŤAH SLOVENSKÉHO A ČESKÉHO JAZYKA.

Slovanské jazyky

- tzv. **praslovančina** existovala 2 až 3 tisícročia, nezachovali sa žiadne písomné pamiatky, používala sa na území **medzi Dneprom a Vislou**
- **v období sťahovania národov** (4. – 6. stor.) sa z praslovančiny sformoval **západný, východný a južný dialekt**, z ktorých sa vyvinuli jednotlivé slovanské jazyky
- **na základe južnoslovanského macedónskeho dialektu** vznikla v 9. storočí **staroslovienčina** – prvý kultúrny, liturgický a spisovný jazyk Slovanov

Východoslovanské jazyky: ruština, ukrajinčina, bieloruština, rusínsky jazyk

Západoslovanské jazyky: slovenčina, čeština, poľština, lužická srbčina

Južnoslovanské jazyky: srbčina, chorvátčina, slovinčina, macedónčina, bulharčina

rusínsky jazyk: jazyk východných Slovanov na východnom Slovensku, v Haliči, v Bukovine a v Zakarpatskej oblasti Ukrajiny, ktorí sa považujú za svojbytný národ

- **Západoslovanské jazyky**, z južnoslovanských (**slovinčina, chorvátčina**) používajú písmo **latinka**.
- Zvyšné **južnoslovanské jazyky** a všetky **východoslovanské jazyky** používajú **azbuku**.

Rozdiely medzi slovenčinou a češtinou

- čeština **nemá dvojhlásky ia/ie/iu**: *více – viac, lepší - lepšia*
- čeština má tieto osobitné hlásky a písmena - ř, ů, ě, ou (*moře - more, děti - deti*)
- **v češtine neplatí zákon o rytmickom krátení**: *spívání, loukám*
- v češtine sa bežne používa **vokatív** (*Evo, matko, otče, synu, pane učiteli, doktore*), kým v slovenčine zanikol a namiesto neho sa používa **nominatív** (*pane profesore - pán profesor*)
- v češtine sú veľmi časté **dvojtvary** (*bratrovi/bratru, mužovi/muži*)
- **tvrdé spoluhlásky** sú v češtine často tam, kde sú v slovenčine **mäkké**: *zbavit*
- **neurčitok** je zakončený v češtine **nielen na -t/-ct, ale aj na -ti/-ci**: *péct, ale aj péci*
- čeština častejšie používa **trpný rod**: *Kniha je čtená.*
- v **1. osobe sg. prevláda zakončenie na -u**: *nesu*
- **rôzna lexika**: *krabice/škatuľa, moc/veľa, brýle/okuliare, zbytek/zvyšok* (Česi majú navyše extra pomenovanie mesiacov v roku, napr. *leden, srpen, prosinec*)

POZNÁMKA: Pripravte si ďalšie české slová, ktoré znejú v slovenčine ináč.

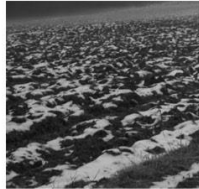
bohemizmy = slová prevzaté z češtiny, ide o používanie českého jazykového prvku v slovenskom jazyku, ktorý sme si osvojili a upravili „podľa seba“ alebo spisovné české slová, ktoré používame v neformálnej komunikácii

Medzi najpoužívanéjšie bohemizmy v slovenčine patrí napr. *prádlo*, *klud*, *pomazánka*.

POZNÁMKA: Ak budete vedieť, prečo sa mesiace v češtine volajú tak, ako sa volajú, očaríte komisiu. :-D

LEDEN

ÚNOR

BŘEZEN

DUBEN

KVĚTEN

ČERVEN

ČERVENEC

SRPEN

ZÁŘÍ

ŘÍJEN

LISTOPAD

PROSINEC

A: Osvietenský klasicizmus 1780-1815

- **rozvoj vedy** prostredníctvom kníh, novín a časopisov

- **reformy Márie Terézie a jej syna Jozefa II.** (školské reformy, tolerančný patent, zrušenie nevoľníctva, zakladanie manufaktúr, obmedzenie cenzúry) » » » **NÁRODNÉ OBRODENIE** = emancipácia, snaha o zjednotenie, osamostatnenie, zrovnoprávenie

2 ciele slovenského osvietenstva » » » **kodifikácia slovenčiny a osveta obyčajného slovenského ľudu**

Juraj Fándly

- *najaktívnejší osvietenec* » » » snažil sa **poučiť ľud** a **zvýšiť jeho teoretické vedomosti a praktické skúsenosti** (Fándly tvrdil, že príčinou biedy je nevedomosť ľudu) = tzv. **osvetové diela !!!**

Pilný domajší a poľný hospodár = 4-zväzkové dielo, **poznatky o poľnohospodárstve** » » » chov dobytky, hydiny, domáce práce, vinohradníctvo, chov včiel, pestovanie plodín (Fándly propaguje pestovanie zemiakov a ďateliny), dielo obsahuje **i anekdoty z dedinského života**, v ktorých autor napr. pouča o škodlivosti alkoholu či výchove detí

Zelinkár !!! = **základy zdravovedy**, napr. zber a využívanie liečivých rastlín

,

Jozef Ignác Bajza

- **pokúšal sa vytvoriť spisovný jazyk zo západoslovenského nárečia a česko-moravských prvkov** (tzv. slowácki jazyk), jeho **pokus nevyšiel** a preto ostro vystupoval proti bernolákovcom

1.slovenský román **Príhody a skúsenosti mládenca Reného** (*René mlád'enca príhodi a skúsenost'i*)

prvý zväzok » » » **centrálny príbeh**, bohatší na udalosti, napínavý, putovanie po Turecku, Egypte, Taliansku = **charakter cestopisu**

druhý zväzok » » » **viaceré príbehy**, jednoduchší, menej dejový, putovanie po Slovensku = **charakter výchovného románu**

* *René* (symbolizuje znovuzrodenie, typického človeka osvietenstva, ktorý túži po poznaní) je synom kupca z Benátok, vydá sa na cesty so svojim učiteľom *Van Stiphoutom*, pretože chce nájsť a priviezt domov svoju sestru *Fatimu*, ktorú uniesli moslimskí piráti, René počas svojich ciest zažije stroskotanie na mori, otroctvo, ľúbostné vzplanutie k moslimke, odsúdia ho na smrť, no zachráni sa a vráti do Benátok, kde sa stretne nielen so stratenou Fatimou, ale i s matkou, ktorú pred rokmi uniesli piráti, neskôr sa René opäť vydá na cestu – smer Slovensko, kde si všima nedostatky všetkých spoločenských vrstiev, životnú úroveň, mravy, obyčaje i neresti ľudu, po Slovensku Reného sprevádza *Tovariš cesty*, ktorým je sám autor.

- odvážna **kritika biedy** poddaných, **krutostí** zemanov a cirkevných hodnostárov (**cirkev zakázala**

druhý zväzok románu, pretože Bajza odhalil jej nedostatky a chyby)

- román je **napísaný v západoslovenskom nárečí a pravopisom**, ktorý si Bajza sám vytvoril » » »
súperil o prvenstvo s bernolákovčinou

B: Vrcholný klasicizmus 1815 - 1840

- v rakúskej monarchii vládne **silný centralizmus a absolutizmus**

- **maďarčina** je uznaná za **úradný a vyučovací jazyk**

myšlienka (vše)slovanskej vzájomnosti !!!

NIE politické, NIE rečové zjednotenie Slovanov, ale **zjednotenie cez vzájomnú výmenu kultúrnych hodnôt**, t.j. knihy, časopisy

- slovanské sebavedomie pomohol zvýšiť Herder, keď napísal, že **minulosť patrila Germánom a budúcnosť bude patriť Slovanom**, pretože sú nepriateľmi vojen a milujú mier

- **autorom** teoretickej koncepcie myšlienky bol **Kollár**

- **Rusi** boli vnímaní ako **vedúci slovanský národ**, pretože ako jediní **neboli pod nadvládou iného štátneho celku**

Kollárove ciele: čeliť útokom zo strany Nemcov a Maďarov, oslabiť rozpory medzi slovanskými národmi

Ján Kollár

- narodený v Mošovciach, študoval teológiu v nemeckej Jene (tu spoznal Frederiku Schmidtovú)

lyricko-epická skladba **Slávy dcéra !!!**

1.vydanie » » » 1824 (Sála, Labe, Dunaj)

2.vydanie » » » 1832 (Sála, Labe-Rén-Vltava, Dunaj, Léthé, Acheron)

- skladba obsahuje okrem 5 spevov i **PRED SPEV** » » » **najdôležitejšia časť diela**, napísaný časomierou, ide o **žalospev nad slovanskou minulosťou**, tu je zakotvená myšlienka všeslovanskej vzájomnosti, obraz utrpenia Slovanov, ponemčovanie, oslava slobody

- **spevy sú písané biblickou češtinou**, každý spev pomenovaný podľa rieky/riek (*Léthé bola podľa gréckej mytológie rieka zabudnutia, z ktorej pili mŕtvi v podsvetí, Acheron zase podsvetná rieka, cez ktorú prevážal nebožtíkov Charón*)

1. spev: láska v Jene, lúčenie s Frederikou = Mínou (**Mína** predstavuje **ideál slovanskej devy**)

2. spev: putovanie po slovanských krajinách, pripomína krivdy spáchané na Slovanoch, žiali nad osudom Lužických Srbov

3. **spev:** príchod na Slovensko

4. **spev:** slovanské nebo (oslava významných slovanských osobností)

5. **spev:** slovanské peklo (zatracaie odrodilcov, ktorí sa nepriznávajú k svojmu národu)

» » » *Prečo názov Slávy dcéra?* Sláva = bohyňa Slovanov, Slávy dcéra = budúcnosť Slovanov

* **žalospev nad slovanskou minulosťou** (ponemčovanie, vymieranie slovanských národov, odrodilstvo), bohyňa Sláva sa sťažuje, aké krivdy museli Slovania pretrpieť, preto bohovia rozhodnú, že Milek stvorí dcéru Slávy - Mínu, celá skladba je budovaná na protikladoch, obsahuje ľubostné, vlastenecké a náučné sonety, má jednoduchý dej

Ján Hollý

- študoval teológiu, 30 rokov pôsobil na fare v Maduniciach, záver života strávil v Dobrej Vode, kde ho navštívil Štúr a prosil ho o schválenie zámeru uzákoniť spisovný jazyk na základe stredoslovenčiny

- **Hollého dielom vyvrcholil slovenský klasicizmus**

- autor vzbudil záujem o národné dejiny tým, že **spracoval témy z národnej minulosti**

- **Hollého eposy pripomínajú Homérovu Iliadu a Odyseu**

epos **Cyrilo-Metodiáda** =príchod Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu, ich život a účinkovanie

epos **Svätopluk !!!**

- 12 spevov, odohráva sa **na Veľkej Morave počas 9. storočia**, napísaný časomierou v **berňolákovčine**

* *v úvode boj medzi Rastislavom a Nemcami (Svätopluk strýka zradí, Rastislava uväznia a oslepia), Svätopluk je zatvorený v kláštore, Karolmanovi (panovníkovi Nemcov) sa v sne prihovori Boh a prikáže mu oslobodiť Svätopluka, oslobodí ho, ale Svätopluk s ním musí bojovať proti Slovanom, podarí sa mu ale prejsť k slovenskému vojsku a nakoniec v boji víťazí, podstatnou súčasťou je moment, v ktorom Svätopluk vykladá o pôvode Slovanov a zdôrazňuje ich pracovitosť či pohostinnosť*

- zámerom autora bolo **ukázať veľkú minulosť Slovákov**, ich charakter, osláviť boj za slobodu, nezávislosť a samostatnosť = **dôvera v slovenskú budúcnosť !!!**

umelecké spracovanie » » »

propozícia (stručné načrtnutie deja)

invokácia (vzývanie múzy – Umky, ktorej sídlo bolo v Malých Karpatoch na Devínskej Kobyle)

in medias res (vkročené do deja)

- **do deja zasahujú bohovia a je tu tiež mnoho vymyslených a mytologických postáv**